

XAVIER MONTOLIU PAULI

Institució de les Lletres Catalanes

NOTÍCIA SOBRE JOAN MARAGALL, TRADUÏT EN ROMANÈS (II)¹

Resum:

Informacions complementàries sobre la recepció a les lletres romaneses de l'obra de Joan Maragall. Presentació d'alguns textos publicats i dades arran de l'òbit de l'autor.

Paraules clau: Joan Maragall — traducció en romanès — Ramiro Ortiz — Al. Popescu-Telega — Virgil N. Duiculescu — Nicolae Iorga — Nicolae Coman

Abstract:

Complementary informations on the receipt in the Rumanian letters of Joan Maragall's work. Presentation of some published texts and information immediately after the death of the poet.

Key words: Joan Maragall — translation into Romanian — Ramiro Ortiz — Al. Popescu-Telega — Virgil N. Duiculescu — Nicolae Iorga — Nicolae Coman

1. Sobre el traspàs del poeta

La primera informació de què disposem data del 26 de febrer de l'any 1912, i es troba en una revista dirigida pel filòsof i professor de la Universitat de Bucarest Constantin Rădulescu-Motru.² Cada número contenia al final un apartat –d'altra banda molt comú a l'època– amb el títol «Memento», al pur estil dels *memento* francesos; és a dir, un espai dedicat a fer recordatoris, apunts o efemèrides. En el cas que ens ocupa, es dona notícia de l'òbit de Joan Maragall –recordem: traspassat el 20 de desembre de 1911–, amb una nota breu, sense cap signatura d'autor, com és característic d'aquestes seccions.

Traduïm la informació consignada per la importància de contingut que oferia:

1 Agraïments a Mirela Stermin i Iuliana Delia Bălăican, de la Biblioteca de l'Acadèmia romanesa, a Bucarest; també a Carmen Tica, de la Biblioteca Alexandru i Aristia Aman, a Craiova. I a Diana Moțoc, professora de la Universitat Babeș-Bolyai, de Cluj-Napoca, pel seu estudi doctoral sobre les traduccions entre la literatura catalana i la literatura romanesa.

2 *Noua Revistă Română. Politică, literatură, știința și artă*, núm. 18, 26 de febrer de 1912. La revista va veure la llum a Bucarest l'1 de gener de 1900. La primera etapa va finalitzar el 1901. Rădulescu-Motru en va reprendre la publicació l'any 1908, amb una aparició dominical; tenia vuit pàgines la major part de les quals dedicades a la política, però també contenia articles científics, d'història i pedagogia i oferia al públic lector informació sobre l'actualitat literària. La direcció de la revista va brindar a escriptors de totes les edats a prendre-hi part; entre els col·laboradors també hi trobarem Nicolae Iorga, i més endavant, Ramiro Ortiz. De la trajectòria professional de Rădulescu-Motru destaquem que fou president de l'Acadèmia romanesa del 1938 fins a la seva mort, el 1941, i que l'any 1919, just acabada la Gran Guerra, va concebre i crear la revista *Ideea europeană*.

Ha mort el poeta espanyol Jean Maragoll [sic], que encarnava en els seus versos, apareguts per primera vegada l'any 1895, el lirisme i la sensibilitat catalana. L'únic que podria disputar-li la primacia és el poeta Miquel [sic] de Unamuno.³

Tot seguit, s'esmenten algunes de les traduccions fetes per Maragall, com ara «*Ifigènia a Tàurida* i les *Elegies romanes*, de Goethe, parts de *Zarathustra* i de Novalis. Aquests són indicis significatius de la direcció del pensament de Maragall». I per acabar, s'afirma que el poeta català:

[...] va prendre part en totes les convulsions socials dels darrers temps a Espanya, en les reivindicacions dels catalans, i va lluitar contra les exageracions agressives que destrossen Catalunya i amb ella tota Espanya. La seva mort és un dol per a la literatura espanyola.

Tanmateix, fins l'any 1915 l'especialista en filologia romànica, el napolità Ramiro Ortiz,⁴ «un intel·lectual cosmopolita que es mou amb seguretat i de manera àgil entre diferents literatures, a mena d'eficaz intermediari»,⁵ i professor de la Universitat de Bucarest, no publica una necrològica en forma d'un abrandat article de dotze pàgines.⁶ Ortiz manifesta d'entrada que d'aquest autor, del qual vol deixar

3 D'ara endavant, traduirem directament al català totes les citacions d'articles escrits en romanès.

4 Ramiro Ortiz va arribar a Bucarest entorn el 1909. L'any 1913 esdevé titular de la càtedra d'italià; fou col·lega de Nicolae Iorga, Constantin Rădulescu-Motru i Vasile Pârvan. Entre els seus estudiants trobem Alexandru Popescu-Telega, i Alexandru Marcu, que el va succeir a la càtedra d'italià. Durant dos decennis (1913-1933) va desenvolupar una activitat extraordinària investigant especialment les relacions italo-romaneses, però també les relacions i influències recíproques entre la resta de cultures romàniques. «Més enllà de l'esfera italianística, la llarga estada del treballador i eficient Ortiz [...] va marcar la vida cultural del moment», tal com comenta la professora Doina Condrea Derer, de la Universitat de Bucarest. Ella mateixa també ens informa que la direcció del Departament d'italià quan va marxar Ortiz «la va assumir l'ambiciós, però no menys sòlid investigador Alexandru Marcu»; vg. Doina CONDREA DERER, «Nouă decenii de existență», *România literară. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România*, núm. 4, 2 de febrer de 2000. Potser no cal que recordem que és reconegut també com a hispanista: «Entre los investigadores más conocidos (no solamente en Rumanía) que se ocuparon de la literatura española (y —es verdad, mucho menos— de la literatura latinoamericana) hay que mencionar a Nicolae Iorga, [...] y Ramiro Ortiz»; vg. Iorgu IORDAN, «Los estudios hispánicos en Rumanía», dins *Actas del Congreso de la AIH. Asociación Internacional de Hispanistas*, a cura de Frank Pierce i Cyril A. Jones. Oxford, The Dolphin, 1962, p. 329.

5 Aquest comentari elogiós i més que encertat és del doctor Ribera. Ell mateix es va encarregar de fer una aproximació concreta i prou detallada precisament d'aquest mateix article d'Ortiz; vg. Juan M. RIBERA LLOPIS, «Notícies i traduccions catalano-romaneses al llindar del nou-cents. Material de treball», dins *Actes del catorzè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*, a cura de Kálmán Faluba i Ildikó Szijj, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009, p. 383. D'altra banda, afegim que fou Ortiz qui es va encarregar de l'edició i comentaris de la versió completa de la *Divina Commedia* traduïda al romanès pel poeta i traductor George Coșbuc, publicada l'any 1924 a l'editorial Cartea Românească. En la secció de la introducció dedicada a «Dante i a la seva època», hi ha un breu apartat que tracta «l'anàlisi estètica d'*El banquet*», on l'estudiós italià posa en relació «el deure que l'home virtuós té d'il·luminar-se no només ell mateix sinó també els altres, perduts en el desconeixement», i compara aquesta necessitat d'apostolat amb «la rosa que ja no pot romandre tancada perquè ha d'escampar l'olor que ha nascut dins seu». Així mateix l'home virtuós no ha d'esperar que li demanin consells, sinó que ha d'anticipar-se a la petició com la rosa, «que no només entrega la seva olor a qui s'acosta sinó a tothom que passa pel seu costat». Imatge que «recorda aquella altra tan bonica que fa servir un místic espanyol contemporani (Juan Maragall) en el seu *Elogio de la palabra*, per evidenciar la necessitat de parlar només per compartir als altres la nostra emoció». I cita: «Cuando una rama ya no puede más de la primavera que tiene adentro, entre las hojas abundantes brota una flor como expresión maravillosa».

6 Ramiro ORTIZ, «Un mistic catalan: Juan Maragall», *Convorbiri literare [Converses literàries]*, núm. 9, 15 de setembre de 1915.

testimoni, no en coneix sinó la data de la seva mort,⁷ però que en canvi n'ha llegit les millors pàgines entre les moltes que ha escrit. Després d'aquesta introducció referenciada, Ortiz continua:

Juan Maragall ha començat a viure per a mi el dia de la seva mort, quan he llegit a *Cataluña* l'epitafi senzill i rigorós que els joves d'aquesta combativa revista van creure necessari escriure.⁸

A continuació ve la traducció al romanès de l'esmentat epitafi. Ara bé, Ortiz considera que el misticisme que envolta els mots de l'epitafi no és quelcom

[...] de desconegut a Espanya, el país per antonomàsia de la poesia religiosa i dels herois espirituals. Nou és el pes de les decisions, nou, diria, un altre gran esperit [*scil.* Antonio Fogazzaro] que el precedeix en la tomba, [...] nova la crida de parlar sobre la Seva Obra només després d'«un silenci molt pur». Tenia coneixement de la renaixença espiritual, artística i filosòfica, que des de fa un temps ençà acompanya l'extraordinari renaixement industrial i econòmic de Catalunya; sabia que d'aquesta província menystinguda i trepitjada, Espanya n'espera la regeneració i la sortida [...], però no sabia que, per a rebre-hi la paraula, els cors estiguessin tan ben preparats ni que per a un sòl així Juan Maragall «preparés tant els camins». No exagero. Llegiu l'«Elogio de la palabra», «La montaña», «El libro ideal», «La vuelta al mar», «¡Alerta!», «La culpa del verano»; llegiu «El cesto de frutas», «Los vivos y los muertos», i en qualsevol d'aquests extraordinaris articles de prosa trobareu la revelació de tot un món espiritual.

Com comenta el doctor Ribera, l'article se sustenta a partir de fragments d'articles i de poemes. Es tracta dels articles publicats amb motiu de la defunció de Maragall a la revista *Cataluña*. Per exemple, Ortiz espigola amb un criteri ben adequat alguns d'aquests textos, en tradueix alguns fragments, i hi afegeix comentaris fonamentats sobre Maragall. Per exemple, de l'article «Mensaje de las Corporaciones Barcelonesas al Rey D. Alfonso XIII», en destaca el tema de la llengua «que, aunque se llama española, no es la de todos los españoles». I considera que

[...] pel que fa a la defensa de la llengua dels seus pares davant la tot poderosa llengua oficial, i en nom dels gremis, [Maragall] sap adreçar un missatge càlid i poderós al rei i sap trobar paraules d'una devoció sincera

⁷ Com hem pogut comprovar, Ramiro Ortiz col·laborava, entre altres revistes, també a *Noua Revistă Română*, on havia escrit un article sobre Maragall uns mesos abans de l'anunci del seu traspàs.

⁸ *Cataluña*, núm. 220, 23 de desembre de 1911. El sumari de la revista està dedicat exclusivament a la mort de Maragall i a la reproducció de textos seus. La cita que tradueix Ortiz és la que figura sota el titular amb el nom de Maragall, i diu: «El día 20 de diciembre, don Juan Maragall, fué llamado por el Señor. Se ha dicho: He aquí un Hombre del cual no se puede hablar sino después de un silencio muy puro. Si el Maestro amó la quietud, sepamos no profanar este momento declamando elegías. Meditemos su obra».

[...] per mostrar-nos el veritable estat espiritual de Catalunya i la facilitat amb què un govern il·luminat podria resoldre una situació anormal, que amenaça amb romandre així fins a l'infinit i que ha fet de Barcelona la ciutat clàssica de les bombes.

O quan tradueix i posa en evidència la part en què Maragall ressalta la condició catalana, castellana, gallega i basca del rei, Ortiz insereix una glossa per dir que «així parla un revolucionari espanyol al seu rei; així parla Juan Maragall català i barceloní a Alfons XIII».

Ara és Ribera qui escriu:

Ortiz situa Maragall entre la restauració catalana i el regeneracionisme espanyol que, opina, no hauria de desfer-se del vigor català, del qual el poeta n'és un adalid; el contempla com una figura revolucionària pel seu desig de justícia, amb escorç d'anarquista de comprensió tolstoiana, sotasignant de reivindicacions exigides al govern centralista amb motiu de la visita reial a Barcelona, qüestionador de qualsevol tipus d'imposició i de l'equiparació conceptual entre *castellà* i *espanyol*. Així la figura tractada, vitalista i justa, es retrata mitjançant unes trets que resulten rellevants en una Romania que vivia coetàniament com a conflicte l'afirmació de les regions contra un cert model d'afirmació estatal, expressa tot això per part d'Ortiz amb un llenguatge combatiu i des d'una publicació –*Convorbiri literare*– de posicionament radical. L'atenció per Joan Maragall no és, per tant, fortuïta.⁹

Ortiz acaba el seu text d'aquesta manera:

No dic res més (seria inútil d'afegir: potser no m'estaré parlant a mi mateix sota la forma d'un article?). Em concedeixo el plaer diví de traduir aquí com m'és possible a Maragall. Segurament, maltractaré el seu estil imponent (oh!, estimada llengua espanyola de Maragall, amb més nervi, més espiritual que però tot i així tan bella com la de Cervantes, en què et convertiràs en la meva versió?).

I segueix la traducció del poema «Cântec de evlavie» (el «Cant espiritual» de *Seqüències*, 1911), que reproduïm al final d'aquesta presentació. Aquesta versió no fa sinó avalar no només el fet que Ortiz, a més de conèixer l'obra de Maragall de primera mà perquè l'havia llegit, remarca i explica la seva voluntat de traduir-lo a l'italià.¹⁰

9 J. M. RIBERA LLOPIS, *op. cit.*, p. 389.

10 Vg. Francesco ARDOLINO, «Maragall a Itàlia al voltant de 1947: un díptic per a Montale i Pasolini», *Haidé*, núm. 1, 2012, p. 23-25.

Cântec de evlavie

Făptura lumii tale, Sfânt părinte,
 Frumoasă este, dacă s'oglindește
 Cu pacea ta 'n adâncul din ochi ca și în minte :
 Ce bun va'ntrece-o 'ntr'altă lume oare ?

De-aceea gelozia mă robește
 De chipul și de trupul ce mi-ai dat,
 O doamne—și de inima-mi ce bate—
 Și de florul morții este plină !

Cu ce altfel de simțuri îmi vei arăta
 Pe coama celor munți acest cer azuriu
 Și marea fără margini și soarele ce vin
 Străluce pretutindeni ? Dăruiește-mi dar
 Și pacea veșnică'n acestea,—și
 Mai mult în altă lume n'ai dori —
 Decât fermecătorul cer de-acî.

Dar celuia ce odată i s'a spus :
 „Inchide-te”—nu-l înțeleg altfel,
 De cât acela care moartea-i dete,—
 O Doamne, eu, al cărui veșnic—țel,
 E ca să prind din sbor, în orice zi,
 Atâtea clipe spre a le veșnici
 În ale inimii adâncuri...

Fragment de la traducțió del poema «Cântec de evlavie» [«Cant espiritual»] publicat a
Convorbiri literare, núm. 9, 15 de setembre de 1915

2. De l'època d'entreguerres a l'actualitat¹¹

El 1922 és l'any de la publicació del llibre *Laude*,¹² la traducció romanesa dels *Elogios*, feta per Al. Popescu-Telega. Afegim ara algunes informacions complementàries. En primer lloc i pel que fa al vincle entre Estelrich i Popescu-Telega, tenim notícia d'una primera lectura de la traducció de *Laude*. Copiem:

Noves ens arriben de Bucarest anunciant la imminent publicació dels *Elogis* de Maragall en llengua romanesa i precedits d'un estudi de Joan Estelrich. El traductor és l'eminent crític i filòleg Alexandre Popescu-Telega. El nostre corresponsal ens assabenta de com fou rebut Maragall en un cenacle d'escriptors i catedràtics. Eren presents el savi V. Pîrvan, venerat mestre de la intel·lectualitat romanesa; nostre amic el catedràtic Ramiro Ortiz, el traductor Popescu, els senyors Gusti, Tiseica [sic] i Simionescu¹³ i el director de l'editorial Cultura Naționala. El senyor Pîrvan començà a llegir uns fragments del manuscrit dels *Elogis*. De bell principi, tots escoltaren atents la traducció. A poc a poc s'anà formant una atmosfera de recolliment, en la qual apar que sentissin una veu amiga i llunyana, on vibrava amb eloqüència l'ànima generosa i noble d'un heroi de Carlyle. Fou llegit sencer aquell meravellós «elogi de la paraula». A la fi, tots exclamaren: «Este minunat, maret; catalanii astia giudesc, domnule!». És a dir: «És magnífic, meravel·la; aquests catalans pensen, són forts pensadors».¹⁴

La següent informació, per ordre cronològic, la trobem ara a Romania, en forma d'esment a Joan Maragall, en un article titulat «Poezia catalană», signat amb la inicial majúscula V a la revista *Flacăra literară, artistică, socială*,¹⁵ i és remarcable el coneixement que demostra de la realitat cultural i política catalana. L'article comença amb força:

Si es conegués la Catalunya intel·lectual d'avui, segurament ningú no la ignoraria mai més. Cap poble d'Europa, per molt desgraciat que fos, no és desconegut com la gent d'aquesta terra europea.

11 Amb l'esclat de la Gran Guerra, Romania, sota el nou rei Ferran I, es va declarar neutral, però l'any 1916 va acceptar d'entrar al costat de la Triple Entesa, amb l'esperança de reunir les províncies amb major població romanesa. La creació de la Romània Mare (la Romania Gran) el 1918 amb l'annexió de Bessaràbia, Bucovina i Transsilvània, tal com es presentava al llarg del període d'entreguerres, va suposar una època d'esplendor econòmica i cultural, i l'afirmació d'una generació intel·lectual nascuda entorn aquest ideal nacional. El naixement de l'estat romanès unit va permetre una sincronització més ràpida, fins i tot extraordinària, amb el pols de les idees europees –la política europea d'aliances comporta l'atenció d'Europa pels països petits, i de retop va provocar l'alliberació de vells tabús i va posar en valor un pensament obert a altres «espiritualitats», però també a «l'espai miorític» nacional. Durant aquesta època, l'elit intel·lectual es va formar en gran part a Occident: és una generació que circula i s'obre cap a l'universal. Es va gestant una nova organització de les institucions culturals i científiques, amb contactes amb entitats similars europees i del món.

12 Hi ha una informació menor, l'autoria de la qual desconec, a la pàgina web <http://www.autorii.com/scriitori/sinteze-literare/orientari-noi-dupa-1930-in-literatura-romana.php>. S'hi esmenta que, l'any 1953, l'escriptor Miron Radu Paraschivescu (1911-1971), que s'havia fet conegut per la publicació de *Cîntice țigănești* (1941), un eco autoctonitzat del *Romancero gitano* de Federico García Lorca, publica un llibre de poemes amb el títol *Laude*, «títol prestat» del de Joan Maragall, i el reeditarà i ampliarà l'any 1959 mantenint el nom de *Laude și alte poeme*. Tanmateix, en la lectura del text, no hi hem sabut trobar cap remissió expressa al poeta català.

13 Es deu tractar del filòsof, sociòleg i especialista en estètica Dimitrie Guști, del matemàtic i pedagog Gheorghe Țițeica, i del geòleg i paleontòleg Ioan Th. Simionescu.

14 *La Veu de Catalunya*, núm. 8098, 3 de març de 1922. Es tracta de l'apartat «L'expansió catalana», dins les «Notes diverses».

15 V., «Poezia catalană», *Flacăra literară, artistică, socială* [La flama literària, artística, sociala], núm. 31, 4 d'agost de 1922. La revista, que fou fundada a Bucarest el 1911 per Constantin Banu, apareixia cada divendres, era de caire cultural, i tenia una orientació elitista i liberal.

Es fa referència al fet que, des de fa trenta anys, Catalunya es troba en plena florida, amb la qual cosa:

[...] la ciència, les arts plàstiques, han assolit un auge tan esplèndid, que qualsevol pot constatar amb alegria que la producció moderna ha germinat amb èxit en l'esperit dels catalans.

A continuació, s'assenyala Verdaguer, «poeta popular, místic» com «una estrella en el centre del renaixement català». I després d'ell:

[...] que ha estat envoltat de nombrosos satèl·lits, amb entusiasme esmentem Maragall. Aquest és, sense cap dubte, qui ha mostrat el camí del veritable renaixement. Si, abans d'ell, cultivar la literatura catalana era un imperatiu patriòtic, ell, Maragall, ha imposat als seus compatriotes l'ús exclusiu de la seva llengua materna, l'únic mitjà d'expressió que considerava com el més bonic. Així mateix també ell ha decidit, pel valor de les seves obres literàries, l'orientació coneguda sota el nom de l'*Annexió a Europa*. Després, la concepció subjectiva de la poesia va ser substituïda amb un subjectivisme aspre i elevat. Pel que fa a la descripció en moviment del paisatge natural, Maragall ha evocat l'horitzó espiritual, amb les seves extensions. I ha unit tant aquests dos termes que ha fet de la llengua catalana l'expressió perfecta i veritable del renaixement.

Per acabar, el desconegut articulista afirma que:

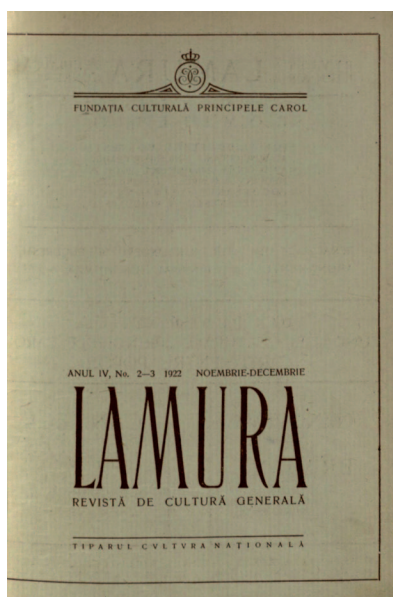
[...] juntament amb el moviment intel·lectual causat per Maragall, s'ha desenvolupat el moviment polític, dirigit pel gran home de Catalunya, Prat de la Riba, traspasat ara fa quatre anys. Els dos inspiradors units han donat l'impuls actual.¹⁶

La primera recensió a la traducció de *Laude* apareix a la revista de Bucarest *Lamura*, el director de la qual era Ion Alexandru Brătescu-Voinești.¹⁷ A la secció de ressenyes, es dóna la benvinguda al naixement de l'Editorial Cultura Națională, i es comenten quatre dels seus primers llibres: un dins de la col·lecció d'escriptors romanesos (Barbu Delavrancea) i tres dins de la de literatura universal, Ludwig Holberg, Oscar Wilde, Ioan Maragall i Ricardo León, aquests dos darrers traduïts per Al. Popescu-Telega.¹⁸

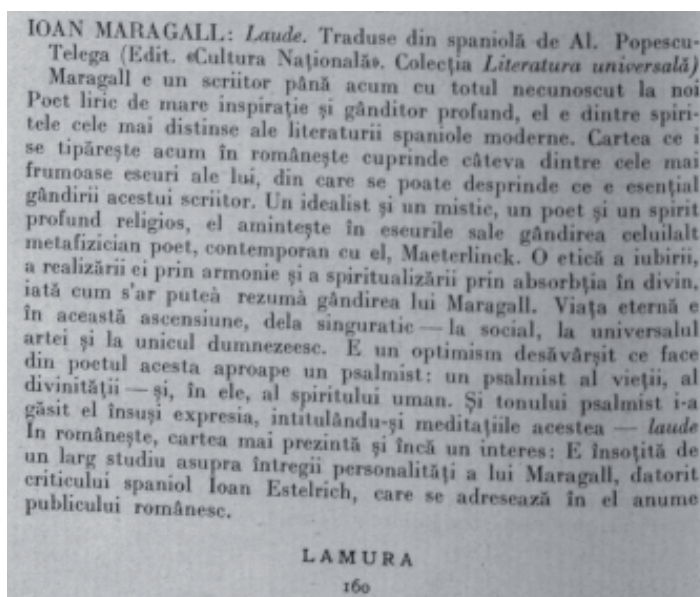
16 L'article segueix, i s'hi presenten o mencionen escriptors posteriors a Maragall, entre d'altres: López-Picó, Carner, Sagarra, Riba, Clementina Arderiu, Ventura Gassol, Soldevila, Maria Antònia Salvà, Teodor Llorente i Josep Sebastià Pons.

17 *Lamura. Revistă de cultură generală* [*Revista de cultura generală*], núm. 2-3, novembre-desembre de 1922. El director fou un important narrador. La primera sèrie de la revista –de periodicitat mensual– es va publicar entre 1919 i 1928, i entre els membres de redacció hi trobem I. Simionescu, i també Alexandru Busuioceanu, un reconegut i reputat hispanista establert posteriorment a Espanya. L'any 1978, la seva filla, Oana Busuioceanu, publicarà la traducció *Tirante el Blanco. Roman cavaleresc* a l'editorial Minerva, de Bucarest.

18 Es tracta de les seves dues primeres traduccions: Ricardo León, *Iubirea iubirilor*, Bucarest, 1922; i Joan Maragall, *Laude*, Bucarest, 1922. Seguirà: *Prozatorii spanioli contemporani*, amb una introducció del traductor, Bucarest, 1923. Segons Iorgu Iordan: «Por el número y variedad de sus trabajos sobrepasa en mucho a los hispanistas citados más arriba Alexandru Popescu-Telega»; vg. Iorgu Iordan, «Los estudios hispánicos en Rumanía», dins *Actas del Congreso de la AIH, op. cit.*, p. 331.

Portada de la revista de Bucarest *Lamura*

Primera recensió de la traducció de *Laude*

Joan Maragall: *Laude*. Traduït de l'espanyol per Al. Popescu-Telega (Edit. Cultura Națională. Col·lecció de literatura universal). Maragall és un escriptor fins ara totalment desconegut a casa nostra. Poeta líric de gran inspiració i pensador, és un dels esperits més distingits de la literatura espanyola moderna. El llibre que se li publica ara en romanès comprèn alguns dels seus assajos més bonics, dels quals es pot desprendre el que és essencial en el pensament d'aquest escriptor. Un idealista i un místic, un poeta i un esperit profundament religiós, en els seus assajos recorda el pensament de l'altre poeta metafísic, contemporani seu, Maeterlinck. Una ètica de l'amor, d'assolir-la per l'harmonia i per l'espiritualitat a través de l'absorció del diví –així és com es podria resumir el pensament de Maragall. La vida eterna es troba en aquesta ascensió, que va des de la solitud cap al que és social, cap a l'universal de l'art i a un sol déu. L'optimisme pur fa d'aquest poeta gairebé un salmista: un salmista de la vida, de la divinitat –i en elles, de l'esperit humà. I al to salmista, ha sabut trobar-li l'expressió mitjançant aquestes meditacions que ha titulat *Laude*. En romanès, el llibre presenta, a més, un altre interès: va acompanyat d'un ampli estudi sobre la personalitat de Maragall, gràcies al crític espanyol Ioan Estelrich.

Dos anys més tard, el març de l'any 1924, trobem la versió d'un altre poema de Maragall traslladat al romanès per Virgil N. Duiculescu (1890-1953). Es tracta de «Podoabele», traducció de «Donant les joies» (*Poesies*, 1895), publicat a la revista *Gândul nostru*,¹⁹ de Iași:

¹⁹ *Gândul nostru. Revistă lunară de artă și literatură [El nostre pensament. Revista mensual d'art i literatura]*, núm. 1, març de 1924. La revista era dirigida pels seus creadors, Sandu Telejean i Al. I. Zirra, i la publicaven l'Institut d'Arts Gràfiques i l'Editorial Viața Românească, entre 1922 i 1927. Virgil N. Duiculescu també col·laborava de manera puntual en altres revistes d'aquells anys; igualment, ho feia amb l'Acadèmia Bârladeana, una societat literària que organitzava lectures, presentacions i taules rodones, i publicava una revista homònima.

«Podoabele»

Împodobi-voiu păru-ți și gâtul, albul sân
 Și brațele-ți, cu aur și diamante rare,
 În amintirea vie, atâtor desmierdări
 Din nopți când ne iubirăm cuprinși de'nfrigare...

Cădea-vor, ca o ploaie, pe umerii tăi goi,
 Podoabele și-a mele săruturi de iubire,
 Și-aș vrea ca'n fiecare, cum se aprinde-o stea,
 Să se aprindă-o dulce și tainică lucire...

Un juvaer avea-vei în dar, de câte ori
 În brațele-mi luci-va, ca noaptea luminoasă,
 Al trupului tău fildeș... Dar ziua s'a ivit
 Și fără de podoabe, o văd cum, voluptoasă,
 Se lasă toată'n voia bărbatului iubit...

També d'aquest mateix any, però a la revista *Năzuința*,²⁰ Popescu-Telega, membre de la comissió de la revista, publica a la secció «Aspecte» una ressenya sobre l'*Antologia de poetes catalans moderns* d'Alexandre Plana, i hi incorpora opinions que tenen un cert to informatiu per als lectors, com ara comentaris sobre l'autonomia i la supremacia política dels diferents territoris ibèrics, la llengua catalana com a llengua d'ensenyament a la Universitat, etc.²¹ Popescu-Telega, més que referenciar tot el llibre, el que fa és citar i traduir alguns fragments de la introducció que Plana titula «Les tendències actuals de la poesia catalana».²²

La ressenya informa que és sota l'empara de Joan Maragall que es pot parlar d'una renaixença literària, després d'haver-se instituit els Jocs Florals durant la segona meitat del segle XIX. De la pàgina XV, en tradueix:

La moderna poesia catalana, seguint el moviment que des de la meitat del segle darrer s'inicià en les terres llatines, no allunya mai l'expressió dels sentiments individuals dels sentiment de la natura que a tots domina

20 *Năzuința. Literatura, știința, arta*, números 4-5, octubre-novembre de 1924.

21 L'article s'obre dient que: «Ens esperàvem que l'*Antologia de Poetes Catalans Moderns*, d'Alexandre Plana, publicada en una nova edició per la Societat Catalana d'Edicions de Barcelona, fos també un llibre de lluita, sabent com van els catalans d'avui, per obtenir l'autonomia del seu racó de país...». Unes paraules, d'altra banda, molt actuals!

22 Alexandre PLANA, *Antologia de poetes catalans moderns*, Barcelona, Societat Catalana d'Edicions, 1914.

[...] I el que és dominat per la malenconia que perdura després del dolor, envoltarà la descripció del paisatge amb les boires de la seva tristesa.

En l'*Antologia*, Plana cita el llibre *Poesies* de Maragall; a la pàgina XIII s'hi diu:

Una de les tendències més vives i de significació més clara de la nostra poesia és l'expressió donada a l'amor, tan diversa ara de la que tingué abans d'En Maragall.

I Popescu-Telega només en recull el paràgraf que segueix:

Amb l'aparició de les *Poesies* d'aquest poeta un nou moviment s'inicia. L'amor de la dona hi és cantat amb una veu commosa, serena per la possessió i per la confiança. La cançó d'amor ja no té l'aire elegíac, sinó la frescor d'un epitalami cada dia renovat. No és l'amor perdut, sinó l'amor que's té. [...] Les dugues concepcions del sentiment d'amor -la que en fa la raó i el començ de tota humana joia i la que hi arrela tots els turments i les inquietuds de l'esperit- tenen en la nostra poesia i per igual, els seus cantors. Emperò, en els uns i en els altres l'expressió s'allunya cada dia de l'antiga fórmula sentimental més sonora que plena i més aparent que intensa. El sentiment d'amor és el motiu espiritual qui omple més espai de la nostra poesia i el qui ha fet nèixer les estrofes més càlides.

Aquí Popescu afegeix els noms de Maragall, Carner, López-Picó, que també surten en el text de Plana, però esmentats successivament i amb exemples que ell no tradueix.

Tornem a Popescu. El paràgraf de Plana, corresponent a la pàgina XVI, «l'expressió del sentiment de la natura és ço que més clarament senyalen les fites de la nostra evolució poètica, des del primer cant de «L'Atlàntida» als breus poemes dels poetes joveníssims. Amb En Maragall la plasticitat d'un naturalisme espontani se junta amb el valor humà que les coses inanimades tenen a sos ulls, quan la seva inquietut interior el fa vibrar», esdevé

La segona característica de la poesia catalana és l'expressió del sentiment de la natura, on la plasticitat d'un naturalisme espontani s'uneix amb el valor humà que les coses inanimades tenen als ulls del poeta, quan la seva inquietud interior el fa vibrar.

Aquí Popescu afegeix alguns dels noms que esmenta Plana més endavant en el paràgraf que de fet fa:

En Pijoàn, En Guasch, En Pujols, En Leonart, En Llongueras, En Massó i Ventós, En Soldevila, segueixen l'orientació que'l poeta de «La vaca cega» inicià; encara que d'ells, alguns ja transformen aquell naturalisme infós de subjectivisme en una forma més subtil, més plena d'aquella musica que demanava Verlaine.

I que Popescu reformula així:

Alguns ja transformen aquell naturalisme infós del subjectivisme de Maragall, en quelcom més subtil, més ple de la música que sobreix dels versos de Verlaine.²³

Dos anys més tard, el 1926, apareix un article de Marcel Romanescu a la revista *Cosînzeana*, dirigida per Sebastian Bornemisa, amb el títol «Ceva din literatura catalană» [«Una mica de literatura catalana»],²⁴ on l'autor ressenya tres llibres (*L'endemà de cada dia*, de López Picó; *Entre la vida i els llibres*, de Joan Estelrich i *Articles inèdits* d'Agustín [sic] Esclasans) i el volum *Poemes* de Joaquim Folguera. Citarem el comentari respecte a Estelrich, de qui es diu que:

[...] el jove crític, que dirigeix la Fundació Bernat Metge, que ha regalat a Catalunya admirables textos clàssics grecs i llatins, amb les seves corresponents traduccions, ha reunit en aquest volum sis estudis de llargària i valor diferents relatius a Leopardi, al filòsof danès S. Kierkegaard, al poeta català Joan Maragall, al poeta provençal Charloun Rieu, al novel·lista Joseph Conrad i al creador del moviment unanimitista, Jules Romains.

Malauradament, no hi ha cap anàlisi sobre l'estudi corresponent a Maragall.

23 Aquí Popescu dona els noms de Joan Alcover i Mossén Costa i Llobera, que apareixen un xic més endavant en el text de Plana. Finalment confessa que tot l'estudi mereixeria molts més detalls i una anàlisi més concreta. L'article s'acaba amb la meitat del poema «Les cabelleres» d'Alomar que no tradueix en romanès, ja que «el català és tan fàcil i proper a la nostra llengua, que el delegat català Puig i Cadafalch, al banquet que va concloure el congrés de bizantologia de Bucarest, va poder entendre's amb els comensals, ell parlant en la seva llengua, i els nostres amb romanès». Puig i Cadafalch va participar al congrés d'estudis bizantins de l'any 1924, celebrat a Bucarest, amb la comunicació «Contribution à l'étude de l'origine des formes décoratives des églises moldaves». Posteriorment, l'any 1931 fou membre corresponent de l'Acadèmia romanesa.

24 Marcel ROMANESCU, «Ceva din literatura catalană», *Cosînzeana. Revistă literară săptămânală*, núm. 43, 24 d'octubre de 1926. Poeta i traductor, Romanescu, fou diplomàtic durant la dècada dels 20 i 30. Format a París i a Craiova, es va llicenciar en dret i filosofia. El poeta i articulista Bornemisa era també el propietari de la revista que va publicar-se en dues etapes, la segona de les quals a Cluj, ciutat de la qual ell en fou alcalde (1938-1940). Va morir –sota el règim comunista– a la presó de Sighet, l'any 1953.

Un parell d'anys després, a la revista mensual *Năzuința*,²⁵ tornem a trobar Alexandru Popescu-Telega, amb la traducció del «Cântec spiritual» –que reproduïrem al final d'aquest article– i amb una nota a peu de pàgina que fa:

Nascut i mort (1860-1911) a Barcelona, Ioan Maragall pot ser considerat l'escriptor més destacat de la Catalunya moderna. Ha estimat la poesia per sobre de tot, perquè la Bellesa, per a ell, revelava l'essència de qualsevol cosa. Va viure contemplant-ho tot des del punt de vista de la bellesa sense que això li impedís prendre part en tots els moviments espirituals de la seva pàtria. Estimava amb passió la vida ciutadana de la seva Barcelona optant, tot i així, per una senzillesa primitiva, com el portuguès Guerra Junqueiro [sic]. Si bé fou feliç durant els seus dies, Maragall no podia concebre una vida futura sense la base d'un món sensible com també ho és aquest amb el seu cel blau, el mar i el seu sol brillant, tal com es pot veure en el «Cântec spiritual» que oferim traduït.

Les seves obres més destacades són *Poesies*, el poema *Comte Arnau*, *Nausica*, *Cants Homèrics*, *Ton i Guida*, *Escrits en prosa* [sic], les traduccions de Píndar i Goethe, i el volum *Elogis*, traduït també en romanès sota el títol de *Laude*.

L'any 1930, Nicolae Iorga publica a Bucarest el llibre *O mică țară latină: Catalonia și Expoziția din 1929. Note de drum și conferințe* [Un petit país llatí: Catalunya i l'Exposició de 1929. Apunts de viatge i conferències] a l'Editura Casei Școalelor, de Bucarest, fruit del seu viatge i estada a Barcelona. Només mirant l'índex, ens podem adonar que el llibre és un *journal de voyage*, amb notes preses de diferents

25 *Năzuința*, núm. 1, octubre de 1928. La revista, el títol de la qual podria traduir-se com «anhel», «aspiració», es publicava a Craiova, localitat natal de Popescu-Telega, que n'era el director. En el número 2, en l'apartat «Revista revistelor» [«La revista de les revistes»], s'hi recull una controvèrsia entre Popescu-Telega i Alexandru Marcu, a partir de la traducció del nom de pila de Maragall: «Un amic ens fa notar que el senyor Alexandru Marcu, ens renya a *Adevărul literar și artistic* [La veritat literària i artística], IX, 423 [...] i ens acusa d'haver batejat Maragall, Ioan. Però com anomenar-lo si en català també s'escriu Ioan [sic]. Quan vols atacar, t'armes amb la seguretat, no amb pressuposicions [...] Per què no vas mirar un llibre maragallià, escrit en original? Evidentment, t'hauria costat. Has sentit a parlar del català en rumors i els rumors sempre són traïdors. I després, si ho hagués volgut fer romanès, no es diu també en italià *Gian Giacomo Rousseau*, *Enrico Heine*, *Federico Mistral*, en espanyol *Pablo Bourget*, en francès *Michel Cervantes?*, i ningú no s'espanta pas. Només s'espanta el senyor Marcu, mestre d'italià, que, després de tants anys perduts estudiant a Itàlia, escriu Macchiavelli amb dues c, en lloc de Machiavelli». Prenguem la revista esmentada, *Adevărul literar și artistic*, núm. 423, 13 de gener de 1929. Marcu hi fa una llarga introducció on parla de Craiova com un dels centres actius de la cultura romanesa per les publicacions i les editorials. Amb un to burleta passa a abordar l'aparició de *Năzuința*, que es proposa la difusió de les literatures ibèriques, velles i noves. I diu: «Divulgar, a través de traduccions i informacions regulars, una literatura estrangera no és pas difícil, sempre que coneguis bé la llengua de la qual tradueixes i, especialment, siguis "escriptor" en la llengua a la qual tradueixes [...]». En el nostre cas, és l'hispanòleg de Craiova un "escriptor" en la mesura que difon amb èxit la literatura de la seva especialitat? Heus ací algunes mostres, esmentades a l'atzar, de les seves últimes traduccions: l'escriptor Maragall és batejat Ioan (per què no Ioan Papini, Ludovic Pirandello, Nicolae Macchiavelli, Mihai Unamuno, Petre Corneille, Pavel Bourget?)... ». I prossegueix amb altres exemples abans de rematar: «Que una cultura estrangera trobi el traductor que necessita és una cosa difícil i poc habitual; però que una revista tingui un director barallat amb... la gramàtica és tan perillós com inversemblant. I encara més quan el director també és professor». Com hem vist, Alexandru Marcu fou el successor de Ramiro Ortiz a la càtedra d'italià de la Universitat de Bucarest. Havia estudiat primària i secundària a Craiova, com Popescu-Telega –entre ells hi havia cinc anys de diferència–; tots dos havien fet estudis de filologia a la Universitat de Bucarest, amb el professor Ortiz, que els havia recomanat per fer una estada a Florència. Marcu fou professor a la Universitat de Bucarest fins a l'any 1944, quan fou exclòs de la Societat d'Escriptor Romanesos, expulsat de la Universitat i empresonat amb l'acusació per part dels comunistes d'haver causat el desastre del país (havia estat subsecretari d'estat durant el règim d'Antonescu). Morí a causa de les condicions atroces de les presons, abans de complir tota la condemna, l'any 1955. Popescu-Telega va entrar a la Universitat precisament l'any 1944.

localitats, principalment catalanes (Barcelona, Terrassa, Sant Cugat, Tarragona, Vic i Ripoll), un parell de conferències sobre Catalunya relatives a la literatura i a l'art, i un tercer apartat amb «mostres» de poesia catalana, agrupades en tres seccions: poesia popular, medieval i moderna. És en aquesta darrera on l'orga publica dos poemes de Maragall: «Noapte Preacuratei» [«La nit de la Puríssima»] (de *Visions & Cants*) i «Excelsior» (de *Poesies*), amb traducció seva.

«Excelsior»

Veghiază, o suflete tare,
 Și ținta păstrează-o în Nord,
 În ciuda ispitei ce-apare
 În apa cea lină din port.

Întoarce-ți priviera tot sus!
 Departe de șesuri domoale.
 În aierul liber te-ai pus?
 Tot mai adânc taie-ți cale.

Cu pânzele veșnic umflate,
 Din cer pân 'la marea ce-o tai,
 În mijloc de unde mișcate,
 Cărarea ta sigur s'o ai.

Să fugi de pământu 'nchegat,
 De zările strâmte 'n hotare:
 Spre spațiul nelimitat
 Plutește într'una pe mare.

Departe de țermul ce place,
 Protivnic la orice întors,
 Un drum ce etern se reface,
 Un fir ce etern e în tors!

Paral·lelament, i durant l'any 1930, ell mateix reproduirà aquests dos poemes, i hi afegirà la traducció de les primeres estrofes del «Cant espiritual» a la revista *Cuget clar*²⁶ :

«Noaptea Precuratei»

Ce cer albastru liniștit
Pare că ești în înfinit,
Fără de drum dintre acele
Mai sus de lună și de stele.

Și lună, stele-așa de clar
Lucesc în noaptea asta sfântă,
Încât și sufletul se 'ncântă.
Pe alte căi.

E noapte 'n adevăr divină
Din ceruri Maica Precista
Încet se lasă prin lumină,
Vărsând luciri în orice stea.

Prin noaptea de Decembre trece:
Ea taie aierul cel rece.
Ce noapte clară și frumoasă!
Tăcută, lină, luminoasă...

En el mateix número d'aquesta revista, a la pàgina 329, hi trobem el poema «Excelsior». Sota el títol s'hi afegeix: «Din Maragall. Poet catalan. Trad. N.I.». I encara, sempre a *Cuget clar*,²⁷ hi trobem el «Cânt sufletesc» [«Cant espiritual»], en una versió reduïda, aquest cop només amb l'esment: «Din Margall [sic]. Poet Catalan».

²⁶ *Cuget clar. Revistă de cultură și literatură pentru școli și tineret a Comisiunii bibliotecilor casei școalelor*, núm. 1-4, gener de 1930, p. 237. Hi manquen els divuit darrers versos, a partir de: «Home só i és humana ma mesura». També hi trobem altres poemes d'escriptors catalans traduïts per Nicolae Iorga: Sagarra, Ventura Gassol, Alcover, Miquel Costa i Llobera, alguns dels quals apareixen també publicat al llibre *O mică țară latină*.

²⁷ *Cuget clar*, núm. 25-32, setembre-octubre de 1930, p. 479.

Sembla que la següent notícia sobre Maragall ja cal cercar-la després del parèntesi de la dictadura comunista, que no només va impedir un determinat tipus de contactes amb l'exterior i intercanvis literaris, sinó que va anar tallant qualsevol manifestació interior que pogués ser susceptible d'oposar-se a la ideologia assimilativa dictada per Ceaușescu a través de la *Securitate*.

Així, doncs, fins de vuitanta anys més tard, Maragall no torna a fer-se present entre els lectors romanesos. Més concretament, l'any 2011, l'editorial Meronia de Bucarest publica l'antologia *Excelsior*, que conté aproximadament una cinquantena de poemes traduïts pel poeta i compositor Nicolae Coman, on trobem les seves versions d'«Excelsior», i del «Cânt spiritual».

«Excelsior»

Veghează, spirite, veghează,
nu pierde niciodată al tău nord,
fii printre cei ce nu ancorează
în apa liniștită a nici unui port.

Dă roată, roată cu privirea-mprejur,
nu te uita la țărături în ruină,
ridică-ți fruntea spre văzduhul pur,
mereu, mereu, în larg, în a mării cortină.

Mereu cu vecele întinse
din cer la transparenta mare,
la aste ape necuprinse
cu a lor veșnică mișcare.

Fugi de pământul încremenit,
cu zare îngustă, meschină,
în nobil freamăt, neobosit,
mereu, mereu în larg, în a mării cortină.

Lasă țărături, pământ
de orice-ntoarceri uitând:
nu se curmă-al tău drum sub vânt
și nu se va curma, nicipând.

3. Conclusió: les traduccions del «Cant espiritual»

Com hem vist, disposem de dues versions del poema «Excelsior» –Iorga (1930) i Coman (2011)– i de quatre versions del «Cant espiritual» –«Cântec de evlavie» (Ortiz 1915), «Cântec spiritual» (Popescu-Telega 1928), «Cânt suflețesc» (Iorga 1930) i «Cânt spiritual» (Coman 2011).²⁸

Pel que fa als títols, la versió de Coman és la que té el sintagma més coincident amb la catalana; pel que fa al substantiu en romanès, el *DEX* (Diccionari explicatiu de la llengua romanesa), dóna com a sinònims els dos mots, *cânt* (derivat del verb *a cânta*) i *cântec* (del llatí *canticum*). Més interessant resulta la traducció de l'adjectiu català «espiritual». Ortiz opta pel sintagma amb preposició *de evlavie*, tot i que existeix i podria haver-se usat l'adjectiu *evlavios*; Telega i Coman recorren a *spiritual*; mentre que Iorga a *suflețesc*. D'aquestes tres paraules, hem de dir que *evlavie* és un terme d'origen neogrec que indica el sentiment religiós (mot introduït al segle XVII, a través de la religió ortodoxa, i per tant amb connotació més religiosa, i un significat més proper a la devoció, a la pietat); en canvi, *suflețesc* és el mot patrimonial, d'ús popular, que procedeix de *suflet*, del llatí *sufflare* (l'ànima, l'esperit); mentre que *spiritual* té una procedència francesa *spirituel*, i és d'incorporació més moderna.

Hem volgut reunir al final d'aquesta presentació les quatre versions del «Cant espiritual» no pas amb un afany comparatiu, cosa que obligaria a descontextualitzar els textos del moment en què foren traduïts, sinó per mostrar les diferents versions de costat, i sobretot la distància que marca els tres primers casos del quart, molt més allunyat en el temps.

Ara bé, aquestes indicacions pretenen ser només una primera guia a la lectura a unes versions que mereixen una anàlisi més detallada. La intenció d'aquest article era més aviat descriptiva, i per això ara és bo aturar-nos abans de la fase interpretativa que n'hauria de ser la lògica continuació.

²⁸ També hem d'assenyalar que a la web es troben quatre poemes de Joan Maragall traduïts per Paul Abucean: «Vaca oarbă», «Odă Spaniei» «Excelsior» «Oda infinită»; vg. <http://autori.citatepedia.ro/de.php?a=Joan+Maragall> [consultat el 18/08/2013]. Hem pogut contactar Paul Abucean per correu electrònic i quan li hem demanat quina era la raó de la tria del poeta català, ens ha dit que «fou una simple coincidència escollir-lo. Jo com traductor no discrimino, l'únic criteri meu és la qualitat artística» [resposta electrònica de 14/09/2013].

Ortiz, 1915

«Cântec de evlavie»

Făptura lumii tale, Sfânt părinte,
 Frumoasă este, dacă s'oglindește
 Cu pacea ta'n adâncul din ochi ca și în minte:
 Ce bun va'n trece-o 'ntr'altă lume oare?

De-aceea gelozia mă robește
 De chipul și de trupul ce mi-ai dat,
 O doamne – și de inima-mi ce bate–
 Și de fiorul morții este plină!

Cu ce altfel de simțuri îmi vei arăta
 Pe coama celor munți acest cer azuriu
 Și marea fără margini și soarele ce vin
 Străluce pretutindeni? Dăruiește-mi dar
 Și pacea veșnică'n acestea, – și
 Mai mult în altă lume n'ai dori –
 Decât fermecătorul cer de-aci.

Dar celuia ce odată i s'a spus:
 «Inchide-te» - nu-l înțeleg altfel,
 De cât acela care moartea-i dete, –
 O Doamne, eu, al cărui veșnic – țel,
 E ca să prind din sbor, în orice zi,
 Atâtea clipe spre a le veșnici
 În ale inimii adâncuri...

S'au moartea-i chiar acest «a face veșnic»?
 Și truda mea și viața mea ce-ar fi?
 Doar umbra clipei care trec-e

Popescu-Telega, 1928

«Cântec spiritual»

Dacă lumea-i așa de frumoasă, Stăpâne, când se privește
 Cu pacea ta în adâncul ochilor noștri
 Ce-ai mai putea să-mi dai în viața cealaltă?

De aceea atât de gelos sunt pe ochi, și pe chip
 Și pe trupul ce mi-ai dăruit, Stăpâne și pe inima
 ce'n el svâcnește veșnic... și atât mă tem de moarte!

Cu ce alte simțuri mă vei face să văd
 cerul albastru de deasupra munților
 și marea fără limanuri și soarele ce peste tot strălucește?
 Dă-mi în aceste simțuri pacea eternă
 Și nu voi mai voi alt cer decât cerul acesta.
 Pe cine nu zice altei clipe «Oprește-te»
 de cât clipei morții
 eu nu-l înțeleg, Stăpâne; eu care aș voi
 să opresc atâtea clipe din fiecare zi
 spre a le eterniza în inima mea!

Sau nu cumva această eternizare este moartea?
 Dar atunci viața ce este?
 Nu va fi oare decât umbra timpului ce trece

 a zării nălucire  a veciei.
 i toate de le-aduni: destul, puţin şi mult –
E numai amăgire 'nnoitoare –
La urma urmei totul în asta se încheie!

At ta preţuim! Această lume – or cum ar fi:
Aşa de felurită,  tins , trecătoare,
Acest p m nt cu tot ce înfiinţează
E patria mea, Doamne!  i nu-i cu puţin ?
Să-mi fie chiar  i-o patrie cerească?

S nt om  i omenească-mi e măsura
A c te pot eu crede  i speră,
 i dac' aici credinţa  i nădejdea mea
Z gaz îşi află, – mi vei face oare,
O vină, din aceasta mai t rziu?

Văd, mai departe, stelele  i cerul, –
 i chiar  'acolo – om a  vrea să fiu;
De-ai făurit, ca să-mi  nc nte ochii,
Făpturi femec toare - să le  njosim
Tot c ut nd o nouă tălmăcire?
 i dacă, pentru mine acea ce n scosim,
Ar fi o ne'nţeles  nălucire?

Eu, Doamne,  tiu că sunt! De unde? Cine  tie?
Dar tot ce văd eu le asem n  ie.
O lasă-mă să cred că sunt de aci!
C nd ceasul cel de spaimă va sosi
 i s'ar închide aceşti ochi omeneşti;
Deschide-mi, Doamne, alţi  i mai mari
Ca să privesc făptura-ţi nesf rşit :
O naştere mai mare – moartea-mi-fie!

Năluca a ceea-ce-i departe  i aproape
Fi-va doar amăgitoare sumă
a puţinului, multului sau prea multului?
Totul din lumea aceasta nu este *totul*?

Oricum ar fi! Această lume, a a cum este
at t de felurită, at t de  tins , at t de vremelnică;
acest p m nt, cu tot ce creşte pe el
e patria mea, St p ne:  i n'ar putea fi
 i o patrie cerească?

Sunt om  i omenească-mi e măsura
 n tot ce pot crede  i nădăjdui:
iar dacă credinţa  i speranţa-mi aci se mărginesc
 mi vei face o vină dincolo?

Dincolo zăresc cerul  i stelele
 i tot om a i vrea să fiu  i acolo:
 i dacă ai făurit lucrurile pentru ochi-mi
at t de frumoase
 i dacă mi-ai făcut ochii  i simţurile pentru ele
De ce să-i închid  i să caut pricina lucrurilor?

Pentru mine nu mai e alta ca lumea aceasta,
 tiu că exişti, St p ne, dar unde, unde?
Lasă-mă să cred că eşti aci...
 i c nd va sosi sorocul din urmă
C nd se vor închide ochi-mi omeneşti
Deschim-mi, St p ne, alţi mai mari
spre a privi chipu-ţi fără sf rşit.
Fie-mi astfel moartea renaştere veşnică.

Iorga, 1930

«Cânt sufletesc»

De e în lume-atâta mândreță, dacă știu
 Vedea, cu ochii cari sânt pacea ta, o Doamne,
 Ce ai putea atuncea să-mi dai, te'ntr'eb, mă iartă,
 În o altă viață?

Și de aceia sânt

Gelos de ochi-mi înșii, de fața mea aceasta,
 Gelos de trupul care, o Doamne, mi l-ai dat,
 Pe inima-mi ce'ntr'însul fără odihnă bate:
 De-aceia-mi este frică de moartea ce-a veni.

Ori vei găsi atuncea un alt simț pentru mine
 Ca să privesc la cerul albastru care stă
 Pe munți, pe marea largă, la soarele acesta
 Ce scânteie pe toate? Acestui simț al meu
 Îi dă eterna pace și-atunci nu voi vroi
 Decât acest albastru cer de-asupra mea.

Eu nu'nțeleg pe omul ce-a zis: Oprește-te
 În ceasul morții înșeși, căci aș vrea să opresc
 Atâtea clipe mândre și să le fac eterne
 În inima-mi... Ori poate etern a face-i moartea?
 Atunci ce-ar fi această viață? Umbră poate
 A vremii strecurate ori o ilusie
 A celor de aproape și-a celor de departe,
 Așa o înșelare de mult și de puțin,
 Căci totul este doară atâta: el întreg.
 Ce mi-e mie de alta? Pământul unde stau,
 Așa întins, cu multe vederi și trecător,
 Pământul și cu ceia ce'n el are un nume,

Coman, 2011

«Cânt spiritual»

Dacă lumea-i atât de frumoasă, Doamne, dac-o privim,
 cu pacea ta înlăuntrul privirii noastre,
 mai mult ce ne-ai putea da într-o altă viață?
 De aceea-s așa de gelos pe ochii, și pe chipul
 și trupul pe care mi le-ai dat, Doamne, și pe inima
 ce bate mereu... și mi-e așa de teamă de moarte!

Cu ce alte simțuri mă vei face să văd
 acest cer albastru deasupra munților,
 și marea imensă și soarele strălucind peste tot?
 Eterna pace-n simțuri dă-mi-o
 și nu voi mai vrea decât cerul acesta albastru.

Pe cel ce nici unei clipe nu i-a spus: «Oprește-te!»,
 ci doar celei ce moartea urma să-i aducă,
 eu nu-l înțeleg, Doamne; eu, care-aș vrea
 atâtea clipe să opresc din fiecare zi
 spre a le face eterne în inima mea!...
 Ori e, acest «a face etern», deja moartea?
 Dar atunci viața, ce-ar fi ea?
 Ar fi doar umbra timpului care trece,
 și iluzia lui departe și-a lui aproape,
 și măsurarea lui mult, puțin, prea,
 înșelătorie, oare totul constă-n acestea?

Nu-i nimic! Lumea asta, fie ea cum o fi,
 așa diversă, așa întinsă, așa trecătoare;
 acest pământ, cu tot ce crește pe el,
 este patria mea, Doamne; și n-ar putea

Acesta-i, Doamne, țara-mi. Și oare n'ar putea
Să fie tot aceasta și patria din ceruri?

să fie și una cerească?
Sunt om și omenească mi-e măsura
pentru tot ce pot crede și spera:
dacă se opresc aici credința și speranța mea,
mi-ai face mai apoi din aceasta o vină?
Mai încolo văd cerul și stelele,
și-acolo încă aș vrea să fiu:
dac-ai făcut lucrurile pentru ochii mei așa de frumoase,
dacă mi-ai făcut ochii și simțurile pentru ele,
de ce să le fereci, căutând un alt *cum*?
Dacă pentru mine ca acesta altele nu vor mai fi!
Știu că ești, Doamne; dar unde ești, cine știe?
Tot ceea ce văd în mine ți se aseamănă.
Lasă-mă, așadar, să cred că ești aici.
Și când va veni acea oră a temerii
în care se-nchid acești ochi omenești,
deschide-mi, Doamne, alții mai mari
ca să contemplan fața ta imensă.
Moartea să-mi fie o mare naștere!

Rebut el 15 de setembre de 2013
Acceptat el 28 d'octubre de 2013